

Presbytérium a jeho význam v katolíckom chráme

Branislav Krasnovský

24. marca 2021 ✙ Cirkev ✙ Liturgia

Presbytérium je osobitný priestor v kostole vyhradený pre oltár a kňaza, prípadne ďalšie zasvätené i laické osoby, ktorý je oddelený od hlavnej lode kostola.

V románskej architektúre sa presbytérium skladalo z dvoch častí, zo štvorcového alebo obdĺžnikového chóru a apsidy, pričom apsidá zároveň často plnila funkciu presbytéria.

V gotickej architektúre však toto rozdelenie stratilo svoj zmysel, lebo presbytérium už nebolo uzavreté apsidou. Preto sa u gotických chrámov používa termín chór a presbytérium ako synonymá. Gotické presbytéria sú vo väčšine prípadov ukončené polygonálne.

Pri gotických prestavbách románskych kostolíkov často nahrádzalo práve klasické pozdĺžne polygonálne zakončené presbytérium. Oproti apside poskytuje viac miesta pre kňaza, miništrantov a pre oltár. Presbytérium bolo v stredoveku záväzne orientované smerom na východ.

V pravoslávnej a gréckokatolíckej cirkvi sa na označenie priestoru presbytéria používa slovo svätyňa, ktorá je od hlavnej lode oddelená ikonostasom. Ikonostas je stena s ikonami, symbolizuje nebo, miesto prebývania Boha.

Ikonostas je architektonickým a zároveň ideovým predelom medzi loďou a svätyňou chrámu. Oddeluje od seba priestor prístupný veriacim od priestoru svätyne, kde dochádza k transsubstanciácii – zázraku premeny chleba a vína na Telo a Krv Nášho Pána Ježiša Krista.

Pokiaľ bol kostol kapitulárnym kostolom, alebo v prípade že išlo o kláštorň kostol žobravých rádov (františkáni, dominikáni, karmelitáni, kapucíni, kartuziáni, trinitári...) to znamená rádo, ktoré pôvodne nesmeli mať žiaden majetok a jeho členovia žili z milodarov, bolo presbytérium rozhlahlé a boli v ňom umiestnené chórové lavice – stally.

Žobravé rády vznikali od 13. storočia v prostredí miest, mali kazateľské a učiteľské postavenie, členovia žobravých rádoch patrili k horlivým teológom.

V presbytériu bol takisto vždy umiestnený hlavný oltár, na rozhraní lode a presbytéria bola niekedy umiestnená vyvýšená kazateľnica. Po II. vatikánskom koncile je v priestore presbytéria umiestnený aj oboetný stôl. V gotických kostoloch sa pomerne často zachoval aj kamenný nástenný sanktuár, ktorý má v Čechách, ale aj na Slovensku v neskej gotike často podobu bohato zdobeného kamenného vežového pastofória.

Niekedy sa v blízkosti presbytéria nachádzalo oratórium, ktoré bolo s presbytériom často prepojené oknami. Za presbytériom býva tiež často umiestnená sakristia, kde sa uchováajú liturgické predmety, omšové rúcha a pod.

Od chrámovej lode bývalo presbytérium v stredoveku viditeľne oddelené triumfálnym oblúkom a takisto lektórium – chórovou oltárnou prepážkou, oltárnou mriežkou, pri ktorej sa v minulosti veriacim podávalo Sväté prijímanie. Počas II. vatikánskeho koncilu sa táto mriežka v 60. rokoch 20.storočia, v čase, keď kňaz prestal celebrowať Svätú omšu v čele ľudí smerom k Bohu a otočil sa smerom k ľuďom a obetnému stolu, odstránila.

Nikdy však nevyšiel predpis, ktorý by odstraňovanie mriežok, či ich nebudovanie v kostoloch povoľoval. V roku 1967 vyšla dokonca v Čechách inštrukcia z Ríma (*Acta Curiae*), kde je napísané, že zvyk podávať veriacim Sväté prijímanie pri lektóriu, má byť zachovaný.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/presbyterium-a-jeho-vyznam-v-katolicom-chrame/>